

Matti Koskenniemi

Kotitausta ja opintojen keskeyttäminen

Turun klassillisen lyseon oppilaita koskeva selvitys

Turun klassillisen lyseon, kaupungin vanhimman suomenkielisen oppikoulun opiskelijoiksi otettiin matrikkelin (1969) mukaan vuodesta 1879 vuoteen 1938 (ml.) kaikkiaan 2 519 poikaa. Näistä suoritti aikanaan 817 akateemisen ja 423 jonkin ammatillisen loppututkinnon, yhteensä 1240 eli 49,3 prosenttia kouluun otetuista. Tätä joukkoa olen tarkastellut aikaisemmassa artikkelissani (1991) vertaillen toisiinsa oppilaan kotitaustaa ja hänen koulunkäynnin jälkeen suorittamia tutkintoja.

Jos kouluun lähes 60 vuoden aikana otetuista oppilaista keskeyttää noin puolet koulu- ja mahdolliset jatko-opintonsa, saattaa syntyä käsitys, että koulun "tuottavuus" on ollut vähänlainen. Tällainen johtopäätös ei mielestäni ole oikeutettu.

Ensiksi on otettava huomioon, että sekä opintonsa keskeyttäneiden että tutkinnon suorittaneiden parissa luokalle jääminen on ollut niin yleistä, että oppilaiden enemmistö ei ole opinnoissaan edennyt vuosi- ja -luokka-tahtia. Tarkasteltavien ryhmien välillä ei tässä katsannossa ole suurta eroa.

Vielä on todettavissa, että opintojen keskeyttämisen ajan kohta vaihtelee suuresti, I luokasta ylioppilastutkintoon asti. Eniten 882 keskeyttämisestä (42 %); johon ei sisälly kuolleita) on sattunut keskiluokilla III - V. Kahden ensimmäisen luokan päättyessä koulusta eronneita on ollut 30 %, ja VI luokalla tai sen jälkeen 28 %.

Matrikkelitietoihin ei valitettavasti sisälly koulusta eroamisen syytä; se on alimmilla luokilla ilmeisesti ollut kahdesti luokalle jääminen. Opintojen edettyä pitemmälle on aihetta otaksua keskeytymisen johtuneen esim. kodin taloudellisista vaikeuksista, houkuttelevista työtarjouksista tms.

Opintojen keskeytymisen selvittelyä on vaikeuttanut matrikkelitietojen aukollisuus. Tietojen kerääjät ovat varmaankin tehneet parhaansa, mutta esim. lukuisista ulkomaille muuttaneista saadut tiedot ovat jääneet ylimalkaisiksi, jos niitäkään on löytynyt.

Matrikkelista saadaan selville useimpien opintonsa keskeyttäneiden oppilaiden kotitausta, eroamisen ajankohta ja mille uralle he sen jälkeen ovat sijoittuneet. Nämä tiedot soveltuvat kyllä antamaan yleiskuvan eri kotitaustoista lähtöisin olleiden oppilaiden selviytymisestä koulussa ja heidän sijoittumisestaan yhteiskuntaan. Sen sijaan näin saatu tiedosto ei kerro mitään tekijöistä, jotka *selittäisivät* oppilaiden vaiheita tuona aikana. Olisikin tähdellistä, että seuraavanlaisista tekijöistä saataisiin tietoa.

- holhoojan osuus ja tarkoitus oppilaan hakeutumisesta kouluun;
- oppilaan asennoituminen kouluun ja hänen omat tulevaisuudensuunnitelmansa;
- huoltajan ja oppilaan osuus opintojen jatkamisessa tai keskeyttämisessä.

Tiedossani ei ole tällaisiin ongelmiin suuntautuneita koko kouluyksikköön kohdistuneita tutkimuksia. J. E. Salomaan omaelämäkerrassa (1954) on jakso, jonkalaisia tarvittaisiin yllä mainittujen kysymysten selvittämiseksi.

Lietolainen pienviljelijä oli vain vastahakoisesti päästänyt Jalmari-poikansa käymään kansakoulua. Kun tämä sitten oli ilmoittanut haluavansa Turkuun jatkamaan opintojaan oppikoulussa, oli seurauksena jyrkkä kieltö. Jalmari kuitenkin karkasi kotoa ja sai raunistulalaisen tätinsä eteisestä katon päänsä päälle. Elatukseksen hän oli oppipoikana ruumisarkkuliikkeessa ja myöhemmin antamalla yksityisopetusta kovapäisille luokkatovereilleen, jolloin sai ateriat palkakseen.

Päinvastaisiakin tapauksia toki oli: poika opiskeli innolla, ja hänen vanhempansa tukivat eteenpäin pyrkivää jälkeläistään. Tavallisimpia olivat kaiketi välimuodot, ja niiden tunteminen olisi edellytyksenä koulu- ja elämänuran ymmärtämiseksi. Tällöin olisi kuitenkin tarpeen toisenlainen tutkimusstrategia kuin mitä tässä selvityksessä on käytetty.

Tiedot kotitaustasta puuttuva n. 7 %:ssa tapauksista. Eronneiden myöhemmät elämänvaiheet matrikkeli tuntee vielä vajavaisemmin: puutos on n. 13 %. Lopullisesta aineistosta puuttuvat vielä luonnolliset ja sodista aiheutuneet kuolemantapaukset (122, joista kouluaikana 73). Koulusta erosi myös ulkomaille siirtyneitä oppilaita (56).

Koulusta eronneiden kotitaustojen kuvaamisessa on käytetty tämän selvityksen edellisessä osassa (1991) sovellettua 5-ja-koista luokittelua. Kun aiempi kotitaustojen kuvaus käsittää koko ajan 1879 - 1938, poikkeaa eronneita koskeva tilasto siitä vain vähän. Kun ammattinimikkeet eivät eronneiden ryhmässä ole aivan samat, pidettiin tarpeellisena modifioida heidän osaltaan jaottelua joiltain osilta. Siitä tuli seuraavanlainen.

- I Professorit, hovioikeuden jäsenet; kruununvoudit ja nimismiehet; papisto; maanmittarit, insinöörit, metsänhoitajat ja agronomit; lääkärit ja hammaslääkärit; upseerit. (N = 62).
- II Oppikoulunopettajat, kansakouluntarkastajat ja -opettajat; lukkariurkurit, muusikot ja taiteilijat; toimittajat. (N = 55).
- III Kartanonomistajat tms. ; tehtailijat ja pankinjohdajat, asioitsijat tms. ; asemapäälliköt. N = 43).
- IV Alemmat virka- ja palvelusmiehet; liikemiehet ja talonomistajat; kauppiaat; merikapteenit, laivurit ja perämiehet; rakennusmestarit; talolliset; sotaväen alipäällystö ja miehistö. (N = 433).

V Torppari ja rengit; käsityömestarit, käsityöläiset ja työnjohtajat; merimiehet ja työmiehet. (N = 283).

Seuraavassa vertaillaan toisiinsa loppututkintoon yltäneiden ja koulusta eronneiden entisten oppilaiden kotitaustoja.

Kotitaustaryhmä	Tutkintoja suorittaneet (N = 1249) %	Koulusta eronneet (N = 882) %
I	23,5	7,0
II	11,4	6,2
III	6,2	5,0
IV	36,2	49,2
V	23,9	32,8

Taulu 1. Turun klassilliseen lyseoon 1879 - 1938 otettujen oppilaiden kotitaustat: loppututkinnon suorittaneet ja koulusta eronneet.

Kuten aiemmassa selvityksessä on todettu, kahden alimman kotitaustaryhmän %-osuus tutkinnon suorittaneissa entisissä oppilaissa on varsin korkea. Samat ryhmät ovat myös suuren enemmistönä koulusta eronneiden joukossa.

Ylemmissä kotitaustaryhmissä voidaan otaksua vanhempien tukeen jälkeläistensä kouluopintoja. Toisaalta he odottivat poikansa selviävän "teit' isäin astumaa", toisaalta he itse tai palkattu apuopettajat saattoivat auttaa poikaa opiskelussa ilmenneiden vaikeuksien voittamisessa. Sen sijaan on alemmissä kotitaustaryhmissä oppilaan vanhemmiltaan saama tuki oletettavasti jäänyt vähäisemmäksi. Heillä kuitenkin näyt-

tää olleen pyrkimystä saada jälkeläisen tulevaisuus kouluopintojen kautta paremmaksi kuin heidän oma asemansa. Tällaiset yhteiskunnallisen aseman kohentamista koskevat odotukset saattoi moni - varsinkin varttuneempi - oppilas omaksua.

Siirtyessäni Helsingistä jatkamaan koulunkäyntiäni klassillisen lyseon III luokalla oli uusien luokkatoverieni joukossa mm. muuan varakkaan maanviljelijän poika, joka tätä ennen oli jo kerran jäänyt luokalle. Kun hän toistuvasti ja vielä kolmannenkin kerran joutui käymään luokkansa uudelleen, hän tuli ylioppilaaksi pari vuotta minua myöhemmin. Saatan otaksua että hänen vanhemmillaan oli suuri osuus siihen, että pojan opinnot eivät keskeytyneet. Latiinan lehtorimme mielilauseita oli "Gutta cavat lapidem non se saepe cadendo". Tässä tapauksessa se kannatti: pojasta tuli etevä juristi ja suuren vakuutusyhtiön toimitusjohtaja.

Luokalle jättäminen on klassillisessa lyseossa muuten ollut hyvin yleistä. Matriikkelista ei tosin tästä ilmiöstä saa yksityiskohtaisia tietoja. Pistokokeeksi ottamieni vuosien 1918, 1928 ja 1938 oppilaskatраista käy ilmi, että luokka- ja vuosivauhtia näistä pojista tuli ylioppilaaksi vastaavasti 7/11, 13/15 ja 8/16. Moni oppilas saavutti tavoitteensa 1,2 jopa 3 vuotta myöhässä. Luokalle jääminen ei ollut yleistä vain alemmissa kotitaustaryhmissä. Näissä tosin opintojen keskeytymisiä luokalle jäämisten takia oli runsaammin, varsinkin koulun ala- ja keskiasteella. Tässä oppilasryhmässä erottiin koulusta ilmeisesti muistakin syistä, nimenomaan keskikoulun kurssia vastaavan V luokan jälkeen, nim. ammattikouluun tai -opistoon siirtymiseksi.

Osa koulusta eronneista on muuttanut ulkomaille. Siitä onko muutto tapahtunut jonkun perheenjäsenen kanssa vai yksin ei ole tietoa, ei liioin siitä onko muuttajaa ollut vastaanottamassa joku sukulainen tai tuttava. Muutot ovat olleet enimmäkseen vuosina 1891 - 93 ja vuonna 1904, muille vuosille ne

ovat jakaantuneet tasaisesti. Vuodesta 1917 alkaen ne ovat olleet satunnaisia.

Maasta muuttaneet ovat harvoja poikkeuksia lukuunottamatta olleet kahdesta alimmasta kotitaustaryhmästä. Oppilas on muuttaessaan ollut ent. keskikoulua vastaavilla luokilla:

Luokka	I	II	III	IV	V
Eronneet	12	8	10	9	8

Kohdema on toisinaan ilmoitettu vain "ulkomaille". Tiedossa ollut määränpää on ollut USA (49), Australia (8) ja Chile (7), onpa muuan oppilas muuttanut Neuvostoliittoon. Siirtolaisten elämänurasta on vain yleisluonteisia ilmoituksia (esim. mainari, farmari, manageri tms.)

Sodat ovat verottaneet aineistoon sisältyvää oppilasjoukkoa, johon on luette opintonsa koulun jälkeen keskeyttäneet ylioppilaat, 49 tapauksessa. Kaatuneita on eniten vuosina 1940 - 41 ja 1944. Aineistoon kuuluvat nuorimmat ikäluokat eivät olleet ehtineet asepalveluikään.

Aiemmasta, lyseon jälkeen opinnoineesta ja tutkintoja suorittaneesta selvityksestä on käynyt ilmi, että vaikka ylemissä kotitaustaryhmissä tutkinnon suorittaneiden %-osuus on suurempi kuin alemmissä ryhmissä, tutkinnon suorittaneiden lukumääräinen osuus on suurin kahdessa alimmassa ryhmässä. - Seuraavassa tarkastellaan tätä tilannetta koulusta ennen tutkintoa eronneiden oppilaiden osalta.

Ensimmäiseltä luokalta koulusta eronneet ovat erityisesti kielten osalta päässeet vähemmässä määrin yleissivistyksestä kuin myöhemmässä vaiheessa koulun jättäneet. Viimeksi mainittujen ja tutkinnon suorittaneiden välinen ero ei sanotussa suhteessa välttämättä ole kovin suuri. Työpaikan laatu ja yksityisopinnot voivat korvata koulun vähäiseksi jääneen vaikutuksen, vallankin kun muu kasvuympäristö on edullinen.

Koulusta eroamisen ajankohta käy selville matriikkelista, opintojen keskeytymisen syy sen sijaan ei. Kun ei tiedetä,

Kotitaisyryhmä	N	Asema, %		
		noussut	ennallaan	laskenut
I	45		2	98
II	39	5	16	79
III	29	3	31	66
IV	328	60	22	18
V	249	66	34	

Taulu 2. *Klassillisesta lyseosta 1879 - 1938 eronneiden oppilaiden kotitaisuutta ja ura.*

miksi vanhemmat panivat poikansa klassilliseen lyseoon - vuosisadan vaihteen tienoilla vaihtoehtona oli reaaliylyseo tai suomalainen yhteiskoulu -, eivät oppilaan koulunkäyntimotiivit, jotka heijastuvat opintojen sujumisessa, ole myöskään selvitetävissä.

Koulusta eroaminen ei aina liene ollut yksinkertainen tapahtuma. Vanhemmat ja heidän poikansa ovat saattaneet olla eri mieltä opintojen jatkamisen mielekkyydestä esim. kun koulunkäyntiä on pidetty liian kalliina. Joillakuilla oppilailta on tästä huolimatta ollut sitkeä halu jatkaa opintoja, toisille, joiden motivaatio on ollut heikko, tarjolla ollut ansiotyö on näyttänyt tärkeämmältä kuin opintojen jatkaminen tutkintoa kohti.

Tällaisten tekijöiden selvittäminen on mahdollista käyttämällä vain taustakohtaista seuranta. Siihen tässä selvityksessä käytetty menetelmä ei antanut mahdollisuuksia.

Eroamistapauksien ajankohdasta ja frekvensseistä selostaa seuraava taulu:

Koti- tausta- ryhmä	Eroamislouokka								
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Y 1)
I	3	4	4	9	14	6	2	1	22
II	5	11	7	6	7	2	2	2	11
III	3	3	3	6	5	2	4	2	7
IV	68	58	49	58	69	24	15	11	76
V	56	52	48	25	54	15	4	3	30
Yht.	156	128	111	104	149	49	27	19	146

1) korkeakouluopinnot keskeytyneet alkuunsa tai eivät alkaneet.

Taulu 3. *Klassilliseen lyseoon 1879 - 1938 otettujen oppilaiden opintojen keskeytyminen: eron ajankohta.*

Taulun tiedot ovat yhdenmukaiset eri kotitaustaryhmien ja koulumenestyksen välisiä suhteita koskevien löydösten kanssa: kaksi alinta kotitaustaryhmää eroavat muista. Niiden koosta johtuu sekin, että V luokan kohdalla eroamisfrekvenssi on suuri; keskikoulusivistyksen saavuttaminen lisää suuresti edellytyksiä uralla etenemiseen.

Ratkaistaessa jatkaako opintoja vai eroaako koulusta, oppilaitoksen osuutta ei ole syytä korostaa. Jonkinlaista käsi-

tystä koulun (ja sen käymisen pituuden) vaikutuksesta oppilaan urankehitykseen on seuraavassa koetettu muodostaa vertailemalla toisiinsa I luokalta eronneita ja koulun koko oppimäärän suorittaneita ylioppilaita, jotka ovat lopettaneet jatko-opinnot alkuunsa tai jättäneet ryhtymättä niihin.

Kotitautaryhmä	N	Koulun jälkeinen ura, %		
		nousua	ennallaan	laskua
I	7			100
II	6	13		83
III	2		50	50
IV	53	21	41	38
V	50	67	33	

Taulu 4. Lyseosta 1879 - 1938 I luokalta eronneet: kotitautaryhmä ja oma ura.

Kiinnittämällä vielä huomiota jäljempänä esitettävään ylioppilaita koskevaan tauluun voidaan, yhdessä Taulu 3:n tietojen kanssa, päätyä seuraaviin havaintoihin.

Suurin osa alimman kotitautaryhmän pojista on noussut asteikolla samoin kuin ne heidän tovereistaan, jotka suorittivat jonkin tutkinnon. Taulukosta ei selviä, onko nousu ollut suurempi kuin yksi askel; tällaisiakin tapauksia oli.

Yhteiskunnallista nousua osoittavat seuraavat esimerkkitaupakset: käsityöläisen poika ryhtyy alan yrittäjäksi, junamiehen poika alkaa kiipeämisenä VR:n virkahierarkiassa tms. Suuri osa isän asemassa pysyneistä on tilallisen poikia, jotka jatkavat tilanhoitoa.

Kiintoisa tapaus on kirjailijain, taiteilijoiden ja toimittajien sijoittuminen pääasiassa keskiasteelta koulunsa jättäneiden joukossa. - Ylimpien kotitaustaryhmien pienuuden takia heidän jälkeläistensä aseman muutoksia ei ole aiheutta lähemmin eritellä. Tässä piirissä suuret muutokset luultavasti ovat seurausta oppilaan yksilöllisistä piirteistä ja kodin ilmapiiristä (esim. tuomiorovastin pojan ryhtyminen merimieheksi).

Seuraavaan ylioppilaita koskevaan tauluun ei ole sisällytetty ylioppilaaksitulovaiheessa sairastuneita ja kuolleita. Huomioon on otettu ne, jotka eivät ole aloittaneet akateemisia opintoja tai keskeyttäneet ne alkuvaiheessa.

Ylioppilaaksi tulostaan huolimatta oppilas on valinnut samantasoisien uran kuin isänsä. Nousuakin tosin esiintyy, tosin vähemmän ja joka tapauksessa vähemmän kuin kouluopinnot jo I luokalta päättäneillä. Tapausten vähälukuisuuden takia enemmän arvioinnit on jätettävä sikseen.

Palaan oppilaiden uranmuodostusta koskevan tarkasteluni lähtökohtaan. Onko paikallaan arvostella koulun tehoa sen perusteella, kuin suuressa määrin sen entiset oppilaat ovat sijoittuneet julkisiin hallintotehtäviin? Turun klassillisen lyseon entisistä oppilaista on noin puolet suorittamiensa tutkintojen perusteella päätenyt ellei yhteiskunnan eturiviin niin kumminkin tyydyttäviin asemiin. Tähän koulun tehon arvioiminen ei käsitykseni mukaan sovi rajoittua.

Koulun aikaansaannoksia - tai oikeammin sen osuutta nuoren ihmisen kehityksessä - olisi arvioitava ottamalla huomioon koko se oppilasjoukko, joka sen kasvatettavaksi on uskottu, eivät vain menestyneet tutkintoon ylänneet oppilaat, vaan myös ne, joiden opinnot koulussa ovat syystä tai toisesta jääneet kesken.

Kotitautaryhmä	N	Ura ylioppilaaksi tulon jälkeen, %		
		nousua	ennallaan	laskua
I	7	6		1
II	6	3		6
III	4		2	2
IV	32	8	5	19
V	20	7	2	11

Taulu 5. Lyseosta 1879 - 1938 valmistuneet ylioppilaat, joiden opinnot ovat keskeytyneet alkuunsa jos ovat alkaneetkaan: kotitautista ja opintoura.

Kun arvioidaan Turun klassillisen lyseon oppilaiden kotitautia ja edistymistä opinnoissa sekä elämänuralla, on tietysti syytä pitää mielessä selvityksen ajallinen tausta, vuodesta 1879 vuoteen 1938. Mitä koulusta ylioppilaiksi tulleisiin tulee, heillä oli valitsemallaan alalla ns. uraputki, jota ei rajoittanut numerus clausus. Varsin vähäinen osa koulusta ylioppilaiksi tulleista käytti tarjolla olevia akateemisia koulutusteitä muilla alueilla: kehittyvässä julkisessa hallinnossa, teollisuuden kehittyessä jne. Jokunen myös lähti myös erityisharrastuksensa toteuttamiseen, esimerkkinä tuomiorovastin poika, joka ryhtyi kultasepäksi.

Valtion ja kunnallisen hallinnon kehittyessä riitti opintonsa koulussa keskeyttäneilläkin tehtäviä, samoin myös teollisuuden ja kaupan yhä laajenevilla aloilla. Ellemme ota siirtolaisen osan valinnoita huomioon, ei voitane osoittaa lyhyem-

mänkään koulunkäynnin olleen henkisten varojen turhaa käyttöä. Tietysti koulun anti oli sitä hyödyllisempää mitä myöhemmin oppilaitoksesta erottiin. Mutta vaikka jättäisimme koulun antamat opit ja taidot sikseen, on muutamankin vuoden työskentelyllä järjestettyjen muotojen puitteissa kasvattava merkityksensä, samoin kuin työskentely luokkayhteisön jäsenenä - yhteisön, jossa oppilaan kotitaustaan eivät opettajat eivätkä luokkatoverit kiinnittäneet huomiota.

Joku on lukenut Turun klassillisen lyseon Suomen eliittikoulujen joukkoon. Edellä esitetyistä tauluista käy selvästi ilmi, että tämä koulu oli *kaikkien yhteiskuntaluokkien* oppilaitos. Koulun oppilaisto ei ollut parhaasta päästä lähtöisin ns. paremmista perheistä. Tämän on jokainen, joka on saanut käydä tätä koulua, voinut omakohtaisesti kokea.

Lähteet

- Koskenniemi, Matti. 1979. Koulu kasvattajana. Muuttuvat ajat. Turun klassillisen lyseon satavuotisjuhlakirja. 92-97. Porvoo - Helsinki - Juva: WSOY.
- Koskenniemi, Matti. 1991. Kuusi vuotta Spinhuusissa. Tarinaa lapsille ja lastenlapsille koulunkäynnistä Turun klassillisessa lyseossa 1920 - 1926, muistin sirpaleita Spinhuusin nimeä kantaneesta koulusta, sen opettajista ja koulutovereista. Käsikirjoitus.
- Salomaa, J. E. 1954. Eräs lapsuus ja nuoruus. Porvoo - Helsinki: WSOY.
- Turun klassillinen lyseo 1879 - 1954. Julk. ent. oppilaat. Turku 1954.
- Turun klassillinen lyseo 1979 - 1969. Laatinut Asko Lehtonen. Turun klassikot r.y. Turku 1969.
- Turun suomalainen yksityislyseo ja Turun suomalainen klassillinen lyseo 1879 - 1929. Julk. ent. oppilaat. Turku 1929.